

SHARING STORIES.
SHAPING THE FUTURE:
DIALOGUES FOR SPACE

REPORT FOR WORKSHOP I

12-14 JUNE 2014

SHKËMBEJMË PËRVOJAT.
FORMËSOJMË TË ARDHMEN:
DIALOGJET PËR SPAÇIN

RAPORT I PUNËTORISË I

12-14 QERSHOR 2014

CONTENTS

PERMBAJTJE

Introduction	3	Hyrje
Workshop agenda	6	Axhenda e realizuar
List of participants	8	Lista e pjesëmarrëve
Working process	10	Procesi i punës
Impressions from the Spaç site visit	11	Mbresat nga vizita në Spaç
SWOT analysis	14	Analiza SWOT
Spaç in popular culture today	17	Spaçi në kulturën popullore sot
Life inside Spaç: testimonies from former political prisoners	18	Jeta brenda në Spaç: dëshmitë nga ish të burgosurit politikë
Mind maps of Spaç	23	Hartat mendore të Spaçit
Visits in Mirdita	27	Vizitat në Mirditë
Evaluation of the workshop	28	Vlerësimi i punëtorisë
Further information	36	Informacione të mëtejshme

INTRODUCTION

HYRJJE

Background

A number of the political prisoners who were taken to Spaç prison were artists, writers and other intellectuals, many of whom have spoken out about their experience in recent years. This has helped to make Spaç one of the most symbolic sites for the horror of persecution under the Communist regime, as well as perhaps the site that is most present in the collective memory of Albanians. As such, the primary value of Spaç today is as a much-needed place of memory for the crimes of the Communist regime—a physical space to 'locate' and address the traumas of that past, both for the former political prisoners who suffered there and for the rest of the Albanian people. Such sites of memory can represent not only the trauma of that period, but also resistance to and, ultimately, the downfall of the former regime.

Today, there seems to be a growing consensus among institutions, citizens and civil society actors that Spaç could and should serve as a place for documenting and confronting the abuses of human rights that occurred under the Communist regime. In addition, this site will be an important means of teaching Albanians and foreigners about this difficult period of history in a deep, experiential way. This comes at a time when tourism demand for former Communist sites is on the rise, potentially creating a much-needed economic opportunity for the local community, which is suffering from chronic poverty and steady emigration.

Finally, the success of Spaç in dealing with this specific type of heritage would make it possible to form a contemporary approach to revitalizing the sites of persecution in Albania, hoping that after Spaç, the same process could be undertaken for Qafë Bari, Bënça and so on with many more sites of conscience.

Prapavija

Spaç është një nga vendet emblematike të tmerrit të persekutimit Komunist dhe ndoshta vendi që më së shumti është i pranishëm në kujtesën kolektive të Shqiptarëve. Si i tillë, vlera parësore e tij sot është identifikimi nga të gjithë si vend shumë i nevojshëm i kujtesës së krimeve të regjimit Komunist – një vend fizik, ku jo vetëm ish të përndjekurit politikë por e tërë shoqëria, mishëron e shëron traumat e së kaluarës Komuniste. Të tillë vende të kujtesës mund të përfaqësojnë jo vetëm traumat e kësaj periudhe por gjithashtu rezistencën ndaj regjimit si dhe rënien e tij.

Duket të ekzistojë një lloj konsensusi i përgjithshëm mes institucioneve, qytetarëve dhe shoqërisë civile, që Spaç mund dhe duhet të jetë vendi i dokumentimit dhe i përballjes me abuzimet makabre ndaj të drejtave themelore të njeriut të kryera gjatë regjimit Komunist. Një vend i të tillë do të kishte dhe një dimension të rëndësishëm edukativ e arsimor që do të mundësonte për Shqiptarë e të huaj një përvojë të plotë dhe të prekshme për këtë periudhë të vështirë historike. Ky vizion përputhet gjithashtu me tendencat në rritje të turizmit në/për vendet e Komunizmit, çka do të gjeneronte mundësi jetike zhvillimi ekonomik për bashkësinë lokale që vuan prej kohësh nga varfëria dhe emigracioni.

Së fundmi Spaç si model i mirë i trajtimit të kësaj trashëgimie specifike do të formësonte një përjasje dhe një përvojë bashkohore të revitalizimit të vendeve të persekutimit, duke shpresuar që pas Spaçit t'u vijë rradha dhe Qafë-Barit, dhe Bënçës, e shumë vendeve të tjerë të ndërgjegjës.

The Dialogues for Spaç project

In 2014, Cultural Heritage without Borders (CHwB) began implementation of the project “Sharing Stories, Shaping the Future: Dialogues for Spaç”, with the support of the International Coalition of Sites of Conscience.

This project will organize a series of three workshops, with the following goals:

- Deepening our knowledge and understanding about Spaç as a monument and symbol of the heritage of the Communist regime and as the bearer of a memory that should not and cannot disappear;
- Proposing several functions for the site, with the purpose of turning it into a museum about the former Spaç prison,
- Joint discussion of a concrete action plan to give life to these proposals.

An essential part of this project is the creation of a common space for dialogue among individual and institutional voices. Each has its own history; its own experiences related to Spaç; its own point of view on the meaning and value of this site that symbolizes the repressive Communist system and, therefore, different expectations about its future.

The chart below outlines the main steps in the project:

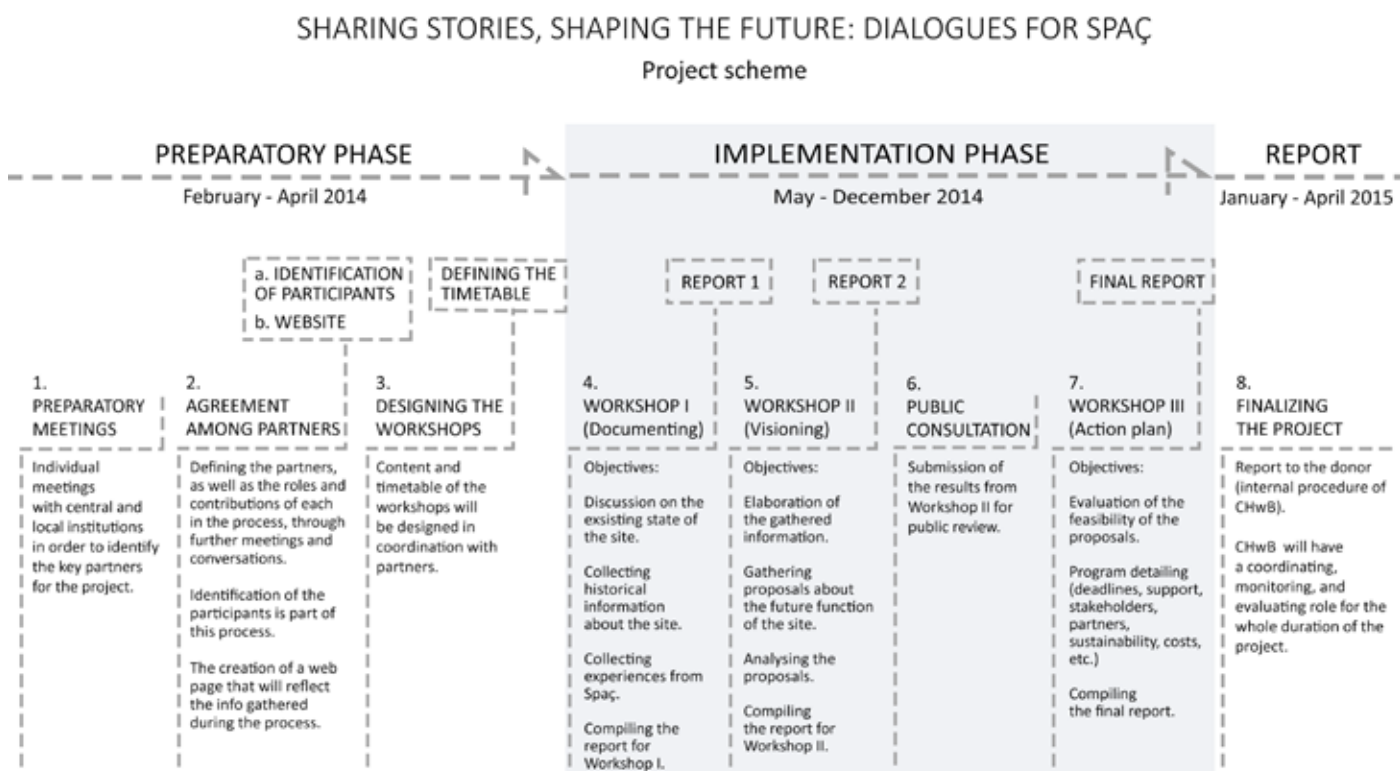

Fig. 1: Project scheme

Projekti i Dialogjeve për Spaçin

Gjatë vitit 2014, CHwB ka filluar zbatimin e projektit “Shkëmbejmë Përvojat, Formësojmë të Ardhmen: Dialogjet për Spaçin”, me mbështetjen e International Coalition of Sites of Conscience.

Projekti synon organizimin e një serie prej 3 punëtorish me qëllim:

- Thellimin e njohurive për Spaçin si monument simbol i trashëgimisë së regjimit Komunist dhe si bartës i një kujtese që nuk duhet, nuk mund të zhduket,
- Propozimin e disa funksioneve me qëllim kthimin në muze të ish burgut të Spaçit,
- Diskutimin e përbashkët të një plan-veprimi konkret për ti dhënë jetë propozimeve.

Pjesë thelbësore e këtij projekti është krijimi i një hapësire të përbashkët për dialog mes zërave institucionalë dhe individualë që kanë historitë, përvojat e tyre në lidhje me Spaçin, pikëpamjet e tyre - jo domosdoshmërisht të njëjta - mbi kuptimin dhe vlerat e këtij vendi simbol të sistemit represiv Komunist, e për rrjedhojë, pritshmëri të ndryshme për të ardhmen e tij.

Skema e projektit në faqen tjetër përmbledh hapat kryesorë të projektit:

SHKËMBEJMË PËRVOJAT, FORMËSOJMË TË ARDHMEN: DIALOGJET PËR SPACIN

Skema e projektit

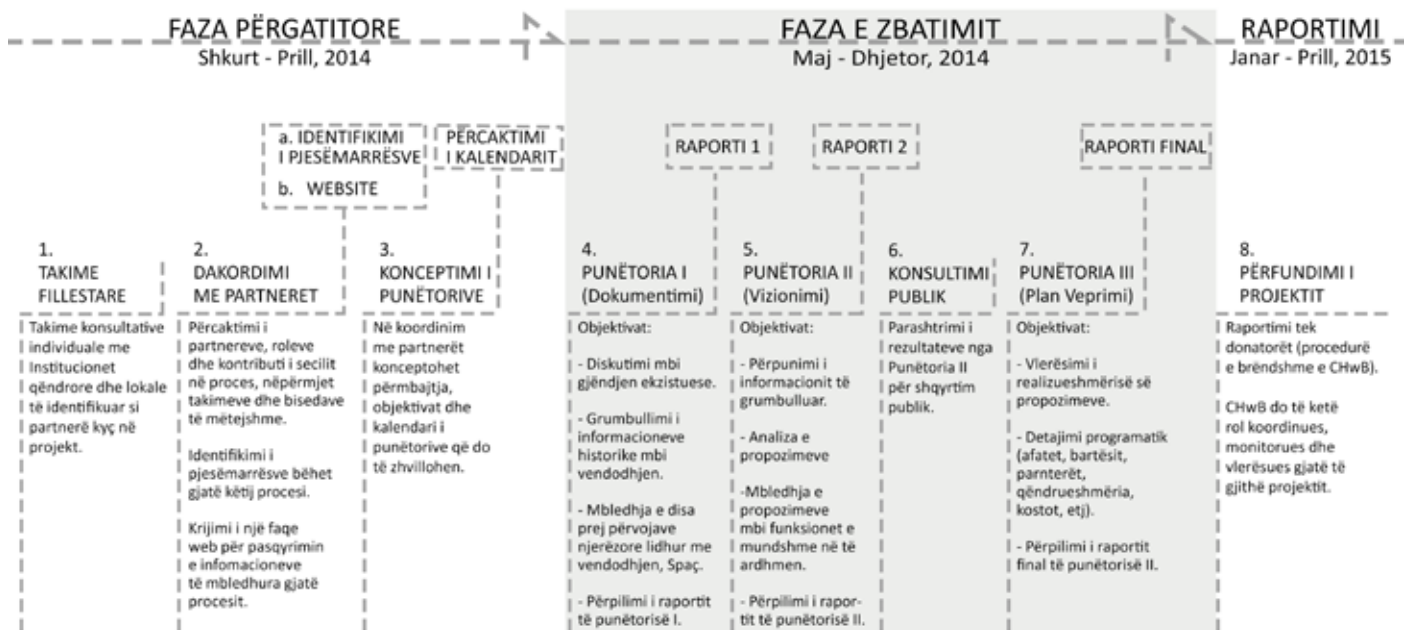

Fig. 2: Skema e projektit

Workshop I objectives

The goal of the first workshop was to open the dialogue process, laying the foundation for documenting Spaç as a site that is emblematic of political persecution in Albania, including here some personal testimonies from those who have experienced it directly.

On the other hand, this workshop also sought to equip all participants with a minimum knowledge about Spaç—its location, physical characteristics, as well as information taken directly from former political prisoners held there. The knowledge gathered in this way will be used in later steps of the project. Lastly, another goal of this workshop was to place Spaç within a wider network of touristic points found within the Mirdita region.

Objektivat e punëtorisë I

Punëtorja I kishte si synim hapjen e procesit të dialogjeve duke hedhur bazat për dokumentimin e Spaçit si hapësirë emblematike e persekutimit politik në Shqipëri, përfshirë këtu dhe disa prej dëshmivë njerëzore të atyre që e kanë përjetuar atë drejtpërsëdrejti.

Nga ana tjetër, kjo punëtori kërkonte gjithashtu të pajiste të gjithë pjesëmarrësit me një bagazh minimal njohurish për Spaçin, vendodhjen e tij, karakteristikat fizike si dhe me informacion të marrë drejtpërdrejt nga ish të burgosur politikë në Spaç. Njohuritë e grumbulluara në këtë mënyrë do të përdoren në hapat e mëtejshëm të projektit. Së fundmi, punëtorja I kishte për qëllim gjithashtu të lokalizonte Spaçin brenda rrjetit më të gjërë të pikave turistike që ofron rrethi i Mirditës.

WORKSHOP AGENDA

AXHENDA E REALIZUAR

DAY 1 | THURSDAY, JUNE 12

- 07:30 Departure for Reps for participants from Tirana (minibus transport)
- 10:00 Arrival in Reps for participants from Reps, Shkodra and Tirana
- 10:30 Departure for group visit to Spaç prison
- 12:30 Accommodation/lunch at Hotel Marub, Rubik
- 14:00 Welcome, goals and methodology of Workshop I
- 14:30 **Joint discussion:** Impressions from the visit to Spaç prison
- 15:30 Coffee break
- 16:00 **Group work & presentations:** SWOT analysis for Spaç prison
- 19:00 Dinner

DAY 2 | FRIDAY, JUNE 13

- 09:00 **Joint discussion:** Spaç prison in popular culture today
- 09:30 **Joint discussion:** Life inside Spaç, testimonies from former political prisoners
- 10:30 Coffee break

DITA 1 | E ENJTE, 12 QERSHOR

- 07:30 Nisja për në Reps për pjesëmarrësit nga Tirana (transporti me minibus)
- 10:00 Mbërritja në Reps e pjesëmarrësve nga Repsi, Shkodra dhe Tirana
- 10:30 Nisja për vizitë në grup në burgun e Spaçit
- 12:30 Akomodimi në Hotel Marub, Rubik dhe dreka
- 14:00 Mirësardhja, qëllimi & metodologjia e punëtorisë I
- 14:30 **Diskutim i përbashkët:** Mbresat nga vizita në burgun e Spaçit
- 15:30 Pushim për kafe
- 16:00 **Punë & prezantim në grup:** Analiza SWOT për burgun e Spaçit
- 19:00 Darka

DITA 2 | E PREMTE, 13 QERSHOR

- 09:00 **Diskutim i përbashkët:** Spaçi në kulturën popullore sot
- 09:30 **Diskutim i përbashkët:** Jeta brënda në Spaç, dëshmitë nga ish të burgosurit politikë
- 10:30 Pushim për kafe

- 11:00 **Group work & presentations:** Group viewing of excerpts from testimonies of former political prisoners in Spaç filmed by AHRP
- 12:30 Lunch
- 14:00 **Group work & presentations:** Compiling mind maps of Spaç, based on the collected testimonies
- 15:30 Coffee break
- 16:00 **Group work & presentations:** Finishing the mind maps and presenting them to everyone
- 17:00 **Joint discussion:** Next steps for the dialogues project
- 17:30 Short visit in Rubik
- 19:00 Dinner

DAY 3 | SATURDAY, JUNE 14

- 09:00 Departure for an organized visit to local cultural heritage sites in Mirdita
- 13:00 Lunch
- 14:00 Evaluation of Workshop I by the participants
- 15:00 End of the workshop and departure of the participants

- 11:00 **Punë & prezantim në grup:** Vizionimi në grup i ekstrakteve të dëshmive të ish të burgosurve politikë në Spaç, të filmuara nga AHRP
- 12:30 Dreka
- 14:00 **Punë & prezantim në grup:** Përpilimi i hartës mendore të Spaçit bazuar tek dëshmitë e mbledhura
- 15:30 Pushim për kafe
- 16:00 **Punë & prezantim në grup:** Përfundimi i hartave dhe prezantimi i tyre nga grupet
- 17:00 **Diskutim i përbashkët:** Hapat e mëtejshëm të projektit
- 17:30 Mini-vizitë në Rubik
- 19:00 Darka

DITA 3 | E SHTUNË, 14 QERSHOR

- 09:00 Nisja për vizitën e organizuar në lokalitetet e trashëgimisë kulturore të Mirditës
- 13:00 Dreka
- 14:00 Vlerësimi i punëtorisë I nga pjesëmarrësit
- 15:00 Përfundimi i punëtorisë dhe nisja e pjesëmarrësve

LIST OF PARTICIPANTS

LISTA E PJESEMARRRESVE

NR.	NAME EMËR	INSTITUTION / ORGANIZATION	INSTITUCIONI / ORGANIZATA
1.	Aleksandër Lala	Orosh Commune, Mayor	Komuna Orosh, Kryetar
2.	Drita Nikolli	Orosh Commune, Archivist/Secretary	Komuna Orosh, Arkiviste/Sekretare
3.	Elton Nikolli	Orosh Commune, Economic Enterprises Administrator	Komuna Orosh, Administrator i Ndërmarrjeve Ekonomike
4.	Gjeto Gjoni	Spaç prison caretaker, local resident	Kujdestar i burgut të Spaçit, Banor vendas
5.	Aurora Kamberi	Ministry of Culture, Directorate of Material Heritage and Museums, Sector Head	Ministria e Kulturës, Drejtoria e Trashëgimisë Materiale dhe Muzeve, Përgjegjëse sektori
6.	Inis Morina	Ministry of Social Welfare and Youth, Directorate of Policies for Former Politically Persecuted People, Specialist	Ministria e Mirëqënies Sociale dhe Rinisë, Drejtorinë e Politikave për ish të Përndjekurit Politikë, Specialiste
7.	Andronira Burda	Ministry of Urban Development and Tourism, Directorate of Territorial Development, Specialist	Ministria e Zhvillimit Urban dhe Turizmit, Drejtoria e Zhvillimit të Territorit, Specialiste
8.	Zenel Drangu	Former political prisoner in Spaç, Head of the Association of Former Politically Persecuted People, Shkodër branch	Ish i burgosur politik në Spaç; Kryetar i Shoqatës së ish të Përndjekurve Politikë, dega Shkodër
9.	Fabian Kati	Former political prisoner in Spaç, UET, researcher/director	Ish i burgosur politik në Spaç, UET, Kërkues/regjizor
10.	Luigi Mila	“Spaç Prison Museum” Association, Head	Shoqata “Muzeumi Burgu i Spaçit”, Kryetar
11.	Vladimir Banushi	“Spaç Prison Museum” Association, Project Assistant	Shoqata “Muzeumi Burgu i Spaçit” Asistent Projekti
12.	Dafne Bajraktari	University of Tirana, Faculty of History & Philology, Journalism Dept., Student	UT, Fakulteti i Historisë dhe i Filologjisë, Dpt i Gazetarisë, Studente

13.	Nedina Dajko	University of Tirana, Faculty of History & Philology, Journalism Dept., Student	UT, Fakulteti i Historisë dhe i Filologjisë, Dpt i Gazetarisë, Studente
14.	Jonathan Eaton	Cultural Heritage without Borders (CHwB), Program Coordinator	Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB), Koordinator programi
15.	Nedi Petri	Cultural Heritage without Borders (CHwB), Project Assistant	Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB), Asistent projekti
16.	Mirian Bllaci	Cultural Heritage without Borders (CHwB), Project Manager	Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB), Menaxher projekti

Also present during part of the working sessions were:

Të pranishëm gjatë sesioneve të punës ishin dhe:

17.	Silva Breshani	Ministry of Culture, National Center for Inventory of Cultural Wealth, Director	Ministria e Kulturës, Qendra Kombëtare e Inventarizimit të Pasurive Kulturore, Drejtoreshë
18.	Etleva Goxhaj	Ministry of Culture, National Center for Inventory of Cultural Wealth, Sector Head	Ministria e Kulturës, Qendra Kombëtare e Inventarizimit të Pasurive Kulturore, Përgjegjëse sektori
19.	Ilda Papajani	One Prod, Photographic director	One Prod, Drejtoreshë fotografie

Fig. 3: Visit to Spaç prison | Vizita në ish burgun e Spaçit

THE WORKING PROCESS

PROCESIT PUNES

Site visit to Spaç

The visit to the former prison of Spaç was the opening activity of the workshop. First, during the visit, we wanted all of the participants to observe up close the deteriorated condition of the site today. On the other hand, through the impression that Spaç has, especially on those who are visiting for the first time, we wanted the participants to come face to face with this place that even today causes an intense experience for visitors. This personal confrontation with Spaç would provide both an awareness raising for the urgent physical interventions needed at Spaç prison, as well as a kind of “ice-breaker” between participants from different professional and personal backgrounds.

Fig. 5 & 6: Encounter between generations: one of the key points of the Dialogues for Spaç project | Ballafaqimi mes brezave: një nga pikat kyçe të projektit të Dialogjeve për Spaçin

Vizita në Spaç

Vizita në ish burgun e Spaçit ishte aktiviteti çelës i punëtorisë. Së pari kërkohet që përmes vizitës të gjithë pjesëmarrësit të njiheshin nga afër me gjendjen e degraduar të tij sot. Nga ana tjetër nëpërmjet përshtypjeve që do krijonin sidomos ata pjesëmarrës që në Spaç ishin për herë të parë, kërkohet që përbalja me këtë vend që ende sot shkakton përjetime të forta tek vizitorët, një efekt ndërgjegjësimi për karakterin urgjent të trajtimit të burgut të Spaçit, ashtu si një lloj “thyerje e akullit” mes pjesëmarrësve të horizonteve të ndryshme profesionale e njerëzore.

Fig. 4: A part of the group near the former entrance of the prison | Një pjesë e grupit pranë hyrjes së dikurshme të ish burgut

Impressions

The first exercise of the workshop was a discussion of impressions from the visit to Spaç. Each participant was asked to reflect on the spaces, events or sensations evoked by Spaç, whether they were from that day's site visit or earlier. Then, with the help of colored sticky notes, each person marked out their important places, memories and impressions on either a perimeter map or photographic panorama of the former prison – each note containing a short description. This first exercise had an interesting outcome. Immediately after everyone placed their colored sticky notes, it was possible to identify, either visually or by the content of the notes, elements that could become poles of interest for further research – and perhaps even shared with the public as a part of turning Spaç prison into a museum.

Fig. 7: Sticky notes with impressions, placed by participants on a panorama photograph of Spaç | Mbresat e përjetimet e vendosur nga pjesëmarrësit në foton panoramike të Spaçit

These poles of interest are, respectively:

Spaces, integral places for the former prison, past and present:

- “Meeting rooms for the prisoners and their families”, “Visitor reception place”, “Meeting place / control point”, “Drawing of a television on the wall of one of the cells”, “Prisoners’ writings”, “Notes on the walls”
- “The numbering platform, where the prisoners found a bit of freedom”
- “The most touching part, the prisoners’ sleeping area, with small rooms”, “Sleeping rooms”, “Sleeping rooms.

Mbresat

Ushtrimi i parë i punëtorisë ishte diskutimi i mbresave dhe përshtypjeve nga vizita në Spaç. Secilit pjesëmarrës iu kërkua të reflektonte për hapësirat, ngjarjet apo përjetimet nga Spaçi, qofshin këto të sotshmet apo dhe më të hershme. Më pas me ndihmën e letrave ngjitëse me ngjyrë, secili shënoi në hartën e perimetrit dhe në fotografinë panoramike të ish burgut, vendet, kujtimet e mbresat duke ofruar për secilën nga këto nga një përshkrim të shkurtër. Interesi i këtij ushtrimi të parë ishte që menjëherë pas vendosjes së letrave me ngjyrë u bë i mundur identifikimi, qoftë vizualisht, qoftë për nga ana përmbajtësore, i elementëve që mund të jenë nesër pole me interes për tu hulumtuar më tej, e pse jo trajtuar e servirur publikut në kuadrin e muzealizimit të burgut të Spaçit.

Këto pole janë përkatësisht:

Hapësirat, situatat përbërëse të ish burgut dikur dhe sot:

- “Dhoma e takimit të të burgosurve me familjarët e tyre”, “Vendi i pritjes së vizitorëve”, “Vend takimi/pika e kontrollit” “Vizatimi i një televizioni në murin e një prej qelive”, “Shkrimet e të burgosurve”, “Shënimet në mure”
- “Sheshi i numurimit ku të burgosurit gjenin pak liri”
- “Pjesa më e prekshme, fjetorja e të burgosurve, me dhomat e vogla”, “Dhomat e fjetjes”, “Dhomat e fjetjes.

- Memories”, “Conditions in the sleeping rooms”
- “Signs of the former surrounding fence”
- “Difficulties that prisoners and their families faced trying to meet each other”
- “The curves [of the road], a bitter memory”
- “The tree of ‘resistance’ (which sprouted where the red flag without the [Communist] star was once raised)”
- “The building designed by Maks Velo, who later ended up there himself”

Mine galleries where political prisoners once worked:

- “The mines as a cruel oppression against these boys”
- “Entrances to the mines”, “The mines”

Fig. 8: Sharing impressions from the site visit | Momente nga sesiioni i mbresave nga vizita

- Kujtimet”, “Kushtet në dhomat e gjumit”
- “Shenjat e rrethimit të dikurshëm”
- “Vështirësitë e takimeve mes të burgosurve dhe familjarëve të tyre”
- “Kthesa, kujtesë e hidhur”
- “Pema e ‘rezistencës’ (e mbirë aty ku dikur u ngrit flamuri pa yllin e kuq)”
- “Objekti i projektuar nga Maks Velo, i cili më vonë përfundoi vetë aty...”

Minierat dhe galeritë ku dikur punonin të burgosurit politikë:

- “Minierat si shtypje mizore ndaj këtyre djemve”
- “Hyrjet e minierave”, “Miniera”

Fig. 9: Sharing impressions from the site visit | Momente nga sesiioni i mbresave nga vizita

The link between the former prison and its immediate natural context and the effects of this on people:

- “Depth, difficulty of the location”, “Difficulty of the terrain”, “Excessive isolation”, “Desolation / wasteland”, “Terrain where the prison is located, totally isolated”
- “I don’t know precisely where the prison ends and nature begins”
- “The effect of such a natural environment on people”
- “The yellow river that spews from the mine”

The diversity of interpretations and emotional weight that are still caused by the former prison:

- “Hope”, “Suffering and healing”, “Pleasure”
- “Silence – quiet, pain that brings you to humility”, “Humiliation”

Lidhja e ish burgut me kontekstin e tij të afër natyror dhe efektet te njeriu:

- “Thellësia, vështirësia e vendodhjes”, “Vështirësia e terrenit”, “Izolimi tejmasë”, “Shkretia”, “Relievi ku është vendosur burgu tërësisht i izoluar”
- “Nuk e di fiks ku mbaron burgu dhe fillon natyra”
- “Efekti i asaj natyre mbi njeriun”
- “Lumi me ngjyrë të verdhë që vjell miniera”

Larmia e interpretimeve dhe ngarkesa emocionale që shkakton ende ish burgu:

- a) “Shpresë”, “Vuajtje dhe shërim”, “Kënaqësi”
- “Heshtje – qetësi, dhimbje deri në përlësi”, “Poshtërim”
- “Unë si biri i atij vendi të bukur dhe historik të fshatit

- “As a son of this beautiful and historic place – the village of Spaç, when I hear from former prisoners, I cannot imagine the suffering, terror, torture, death meted out by that ruthless regime, and this, a beautiful place, was made into a black hole in my village. Lord, have mercy.”
- “Engagement”, “Youth participation and sensitization”, “Stability”
- “Nostalgia for the years that I passed there and pleasure that I met great people there”
- “1+1=3 : the physical aspect, the aspect of memory and the power of meditation”

- Spaç nuk mund ta imagjinoj kur dëgjoj nga ish të dënuarit vuajtje-tmerr turtura-vdekje nga ai regjim i pamëshirshëm, dhe kjo nga një vend i bukur u ba një vrimë e zezë në fshatin tim. Zoti pastë mëshirë”
- “Angazhim”, “ Pjesëmarrja dhe sensibilizimi i rinisë”, “Stabilitet”
- “Nostalgjia për vitet që kalova atje dhe kënaqësi që kam takuar aty njerëz të mëdhenj”
- “1+1=3: aspekti fizik, aspekti i kujtimeve dhe fuqia e meditimit”

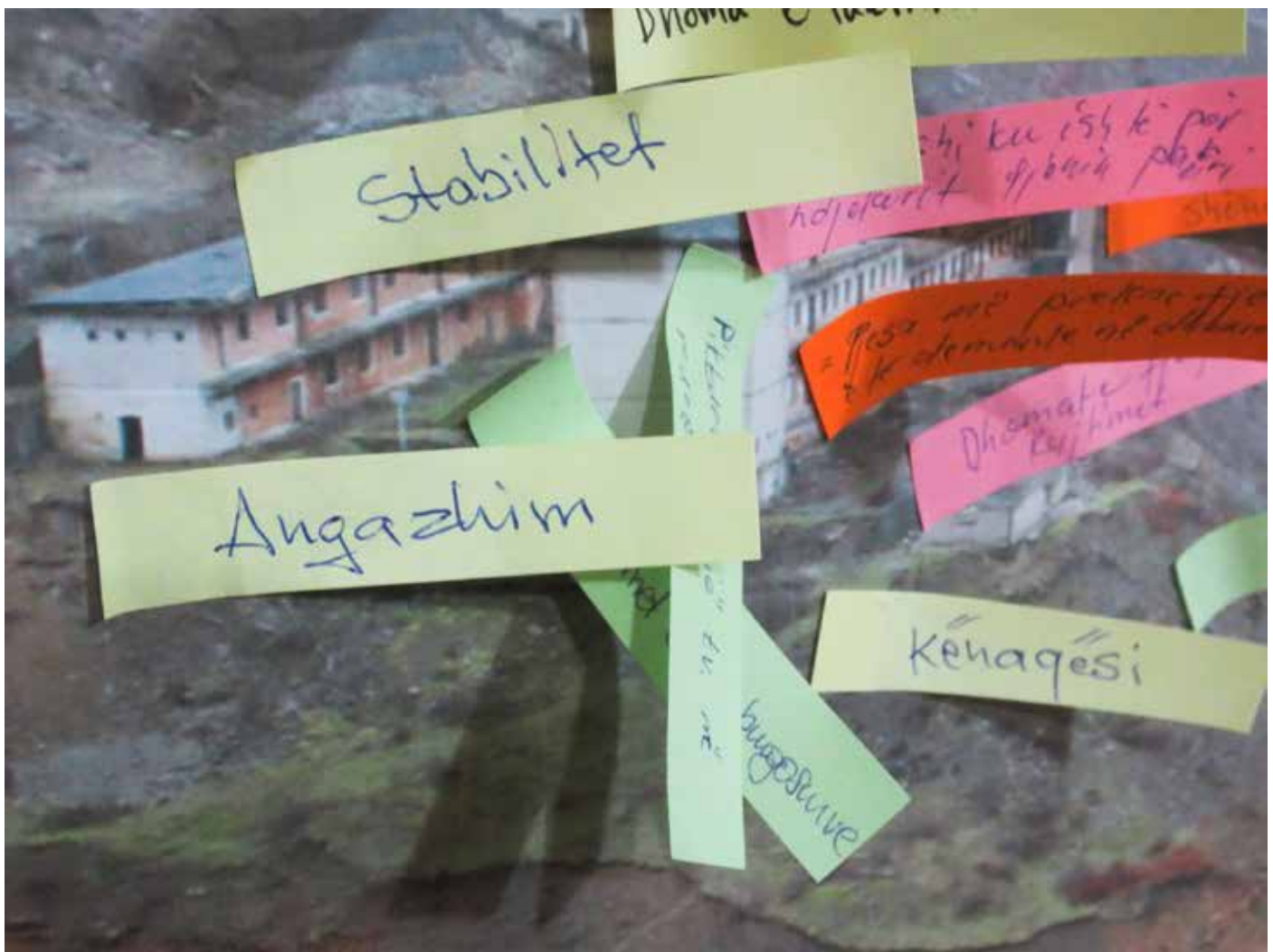

Fig. 10: Some of the results as they were placed by participants themselves | Disa nga rezultatet ashtu siç u vendosën nga vetë pjesëmarrësit

Fig. 11: Moments from the SWOT analysis session | Momente nga sesioni i SWOT analizës

SWOT Analysis

The current condition of the former prison of Spaç is sometimes closely linked with the local context and at other times with the dynamics of the larger national context. The site is under the influence of different economic, social and political processes that are taking place within society today. Therefore, in dealing with the problems that face Spaç today, it is important to make a clear overview of these developments.

In what ways should we be considering saving Spaç prison from destruction? What are the internal and external factors that influence the achievement of the objectives of protecting Spaç and turning it into a museum?

In order to get an idea of the current strategic situation of the site, participants of the first workshop conducted a SWOT analysis. This method provides a quick picture of the general context surrounding the site by looking at four areas:

- Strengths
- Weaknesses
- Opportunities
- Threats

During the workshop, participants broke into three small groups to discuss these aspects, coming together at the end of the session to compile a joint SWOT analysis, showing

Analiza SWOT

Gjendja e ish burgut të Spaçit është e lidhur ngushtë qoftë me kontekstin lokal, qoftë me dinamikat e një konteksti më të gjere kombëtar. Ajo është nën ndikimin e proceseve të ndryshme ekonomike, sociale dhe politike të cilat ndodhin në shoqëri. Ndaj në përballjen me problemet që has sot çështja e Spaçit, është me rëndësi që të bëhet një pasqyrë e qarte e të gjithë zhvillimeve.

Në çfarë kushtesh duhe menduar shpëtimi nga rrënim i ish burgut të Spaçit? Cilët janë faktorët e brëndshëm dhe të jashtëm që ndikojnë në arritjen e objektivit të vënies në mbrojtje dhe muzealizimit të Spaçit?

Ky skanim i përgjithshëm i kontekstit rrethues mund të realizohet me anë të analizës SWOT, emri i së cilës rrjedh nga shkronjat e para të fjalëve në gjuhën angleze:

- Strengths - Përparësitë
- Weaknesses - Dobësitë
- Opportunities - Mundësitë
- Threats – Kërcënimet

Gjatë punëtorisë I, pjesëmarrësit u ndanë në tri grupe prej të cilëve u përpilua në fund një SWOT i përbashkët. Gjatë përgatitjes si dhe gjatë prezantimit të SWOT-it, secili grup pati diskutime të pasionuara dhe të frytshme. Ky ushtrim bëri të mundur përpilimin e një pasqyre të qartë për gjendjen

the existing situation of Spaç itself, as well as the larger social context surrounding it. The exercise itself encouraged passionate and productive discussion and enabled the exchange of different viewpoints and experiences among the participants.

The results of this SWOT analysis are as follows:

Strengths:

- History of Spaç and the heritage of the region where it is located (Mirdita)
- The still untouched nature that surrounds Spaç
- Existing infrastructure, which still gives the sense of a place of Communist persecution and which can evoke a strong impression from visitors (the road to the former prison, the buildings and interior spaces, the mines, etc.)
- The subject of Spaç is known and perceived as an important national issue
- Existence of local will to protect and revitalize Spaç as a site of memory
- Existence of a legal framework for the protection of the former prison of Spaç
- Strong intangible connection between the local community and Spaç
- Existence of supportive NGOs actively engaged in saving the former prison of Spaç

Fig. 12: Moments from the SWOT analysis session | Momente nga sesioni i SWOT analizës

Weaknesses:

- Irreversible degradation of the existing infrastructure inside the former prison
- Weak infrastructure for basic services (water, sewer/

ekzistuese të vetë Spaçit dhe të kontekstit shoqëror përreth tij, ashtu siç mundësoi shkëmbimin e këndvështrimeve dhe përvojave të ndryshme mes pjesëmarrësve.

Rezultatet e SWOT-it mund ti gjeni në vijim:

Përparësitë – Strengths:

- Historia e Spaçit dhe trashëgimia e krahinës ku ai shtrihet (Mirdita)
- Natyra ende e paprekur që rrethon Spaçin
- Infrastruktura ekzistuese që ende jep idenë e një vendi të persekutimit Komunist e që ngjall tek vizitori përjetime të forta (rrugëtimi për në ish burg, godinat dhe hapësirat brënda, minierat, etj)
- Çështja e Spaçit njihet dhe perceptohet si çështje me rëndësi kombëtare
- Ekzistenca e vullnetit lokal për të mbrojtur edhe rijetëzuar Spaçin si vend kujtese
- Ekzistenca e një kuadri ligjor për mbrojtjen e ish burgut të Spaçit
- Lidhja shpirtërore e fortë mes komunitetit lokal dhe Spaçit
- Ekzistenca e OJQ-ve përkrahëse dhe aktivisht të angazhuara për shpëtimin e ish burgut të Spaçit

Fig. 13: Moments from the SWOT analysis session | Momente nga sesioni i SWOT analizës

Dobësitë – Weaknesses:

- Degradimi i pandalshëm i infrastrukturës ekzistuese brenda në ish burg
- Infrastruktura e dobët e shërbimeve bazike (ujë,

- drainage, roads, etc.)
- Gradual disappearance of witnesses to the facts of life in Spaç (degradation of objects and passing away of those people who have once been there)
- Negligence by governmental structures, including those that represent the former-persecuted themselves, for implementing concrete ideas at the site
- Relative isolation and distance from the primary urban centers
- Limited economic possibilities for maintenance
- Limited economic opportunities for investment in and around the former prison
- Lack of information and awareness among youth

- kanalizime, rrugë, etj.)
- Zhdukja graduale e dëshmvive faktike të jetës në Spaç (degradimi i objekteve dhe largimi nga jeta i atyre që kanë qenë dikur aty)
- Neglizhenca nga strukturat qeverisëse, përfshirë ato që përfaqësojnë vetë ish të përndjekurit, për zbatim konkret të ideve në terren
- Izolimi relativ dhe largësia nga qendrat kryesore urbane
- Mundësitë e kufizuara ekonomike për mirëmbajtje
- Mundësitë e kufizuara ekonomike për investime në dhe përreth ish burgut
- Mungesa e informacionit dhe e ndërgjegjësimit tek të rinjtë

Fig. 14: Moments from the SWOT analysis session | Momente nga sesioni i SWOT analizës

Opportunities:

- 'Musealization' of the former prison of Spaç (turning the site into a museum)
- Tourism development in the zone
- Existence of interested donors
- Intellectual potential from locals, people from the region (Mirdita) and former Spaç prisoners who today are public figures
- Readiness and engagement of some of the former prisoners to make the Spaç issue a priority again
- Coordination and cooperation of interest groups
- Promoting, advertizing and publicizing the issue of Spaç
- Involvement in the system of maintenance and

Mundësitë - Opportunities

- Muzealizimi i ish burgut të Spaçit
- Zhvillimi i turizmit në zonë
- Ekzistenca e donatorëve të interesuar
- Potenciali intelektual lokal, rajonal (Mirdita) dhe ish të burgosur në Spaç që sot janë dikushi
- Gadishmëria dhe angazhimi i disa prej ish të burgosurve për të kthyer në prioritet çështjen e Spaçit
- Koordinimi dhe bashkëveprimi i grupeve të interesit
- Promovimi, reklamimi, publiciteti i çështjes së Spaçit
- Përfshirja në sistemin e mirëmbajtjes dhe investimeve të aktorëve ekonomikë të interesuar në shfrytëzimin e burimeve të zonës (partneritet)

investment of economic actors that are interested in exploiting area mines (partnership)

Threats:

- Younger generations are less and less interested in the problems that Spaç represents
- Interests of economic actors that seek to reuse the mines at the former prison for commercial purposes
- Further physical degradation due to natural factors
- Further physical degradation due to human factors
- Continued politicization of the issue

Kërcënimet - Threats

- Brezat e rinj janë gjithnjë e më pak të interesuar nga problemet që përfaqëson Spaçi
- Interesat e aktorëve ekonomikë që kërkojnë rishfrytëzimin për qëllime tregtare të minierave që kanë qenë dikur të ish burgut të Spaçit
- Degradimi i mëtejshëm fizik për shkak të faktorëve natyrorë
- Degradimi i mëtejshëm fizik për shkak të faktorëve njerëzorë
- Vazhdimi i politizimit të çështjes

Spaç in popular culture today

The opening presentation on the second day of the workshop sought to review the treatment of the issue of Spaç from the perspective of public opinion. The initial conclusion was that Spaç has been an important subject of journalism at more or less regular intervals, as well as in response to developments within the world of politics.

Literature was also mentioned during the discussion, as the genre that has tried the most to 'get inside' Spaç, both the site and the human stories that have characterized it. In addition, there have been initiatives in the field of visual arts (photography, cinematography, documentaries), as well as installations or exhibitions with Spaç as a theme.

However, the discussion closed with a common conclusion about the great need to include Spaç and the wider history of political persecution in school texts. Participants also expressed the need to organize surveys and studies of public opinion that focus on perceptions of the former prison—in particular, a serious study on the reasons for the separation that today's youth have from the topic of persecution during the Communist period.

Spaçi në kulturën popullore sot

Prezantimi i hapjes së ditës së dytë të punëtorisë kërkonte të bënte një pasqyrë të trajtimit të çështjes së Spaçit në këndvështrimin e opinionit publik. Konstatimi fillestar ishte që Spaçi përbënte një subjekt të rëndësishëm gazetarie dhe kjo pak a shumë në intervale të rregullta kohore ose në përgjigje të impulseve të dhëna kryesisht nga bota e politikës.

Gjithashtu gjatë diskutimit u përmend letërsia si zhanri që më së shumti është përpjekur të futet në brendësi të Spaçit, vendit dhe historive njerëzore që e kanë karakterizuar. Po ashtu nuk kanë munguar nismat në fushën e arteve pamore (fotografi, kinematografi, dokumentarë) dhe të instalacioneve apo ekspozitave me tematikë Spaçin.

Por diskutimi u mbyll me konstatimin e përbashkët për nevojën madhore të përfshirjen në tekstet shkollore të çështjes së Spaçit dhe më gjerë të përndjekjes politike. Gjithashtu u shpreh dhe nevoja për organizimin e anketimeve dhe studimeve me fokus perceptimin e ish burgut nga opinionit publik, duke veçuar këtu një hulumtim serioz mbi arsyet e desolidarizimit të të rinjve të sotëm nga tematika e persekutimit gjatë periudhës së Komunizmit.

Life in Spaç, testimonies from former political prisoners

Along with the testimonies and input from the former Spaç political prisoners who were present at the workshop, participants were also able to view, both as a whole and in small groups, several video testimonies from former political prisoners who had been in Spaç. These testimonies were recorded by Albanian Human Rights Project (AHRP) and provided to CHwB for the purposes of this workshop.

These interviews, conducted from 2008 to 2014, provide material of great interest to the general public and relate closely to the 'documenting' and 'understanding' character of the first workshop. The four testimonies come from people who were imprisoned at Spaç at different times, which allowed participants to become acquainted with various aspects of the former prison, from its beginnings in the 1960s until the early 1990s.

The first testimony, viewed by the entire group, was from Bedri Çoku, in which he explained in detail how the famous Spaç Revolt of May 1973 arose, took place and was suppressed. This was one of the most special moments of the workshop, not only because of the power of Bedri Çoku's testimony itself but because of the fact that for many of those present, this was the first time that they had encountered this event that testifies to the resistance against Communism.

Later in groups, the participants saw and analyzed the testimonies of Tanush Kaso, Bedri Blloshmi and Sherif Merdani, all of which are also very rich in information that helps in documenting and understanding aspects of life in Spaç.

Jeta brenda në Spaç, dëshmitë nga ish të burgosurit politikë

Përpos dëshmimeve dhe prurjeve nga ish të burgosurit politikë në Spaç që ishin të pranishëm, u bë i mundur dhe vizionimi në seancë plenare dhe më pas në grupe i disa dëshmimeve të filmuara të ish të burgosurve politikë që kanë qenë në këtë vend. Këto dëshmi u vunë në dispozicion të CHwB-së dhe të punëtorisë I nga Albanian Human Rights Project (AHRP).

Këto intervista, të realizuara gjatë viteve 2008-2014, tregojnë elemente me shumë interes për publikun e gjerë dhe që lidheshin ngushtë me karakterin dokumentues të punëtorisë I. Kështu, të katër dëshmitë vijnë nga persona që kanë qenë në Spaç në periudha të ndryshme, çka u lejoi pjesëmarrësve të njiheshin me disa nga problematikat e ish burgut që nga fillimet e tij në fundin e viteve 1960 deri në fillim të viteve 1990.

Fig. 15: Viewing Bedri Çoku's testimony during the plenary session | Vizionimi në seancë plenare i dëshmisë së Bedri Çokut

Dëshmia e parë ishte ajo e Bedri Çokut, e cila shpjegoi në detaj se si u ngrit, u zhvillua dhe u shtyp revolta e famshme e Majit të vitit 1973. Ky ishte një nga momentet më të veçantë të punëtorisë për nga vetë fuqia e dëshmisë së Bedri

This documentation was done by participants themselves and structured around three primary axes:

- Places / constituent spaces / locations
- Events / stories
- Sensations / feelings evoked by the environment of the former prison

The following are the results from the group analysis of the testimonies:

Places / constituent spaces / locations:

- Prison vehicle that brought people to Spaç
- Sleeping rooms where more than 50 people slept on a small surface area
- Barracks where the prisoners slept
- Prison cafeteria
- Place where the prisoners were counted
- Cells lined up one after another
- Zone II of the mine – the pyrite galleries – where most disobedient political prisoners were sent because those were the most difficult working conditions (temperatures could get up to 35-40°C); Zones III, IV and V – the copper galleries – somewhat better working conditions
- Pillar at the exit of the mine where those who did not uphold the imposed work rates were mercilessly tied
- Barracks beyond the first enclosure, but within the second
- System of enclosing the prison with surrounding fences
- Guardhouses / watchtowers
- Burreli ('prison', 'prisoners' library')

Events / stories:

- Extremely tiring transport to Spaç
- Medieval conditions of the work
- Insufficient food for prisoners to perform hard physical labor / water containing acid / lack of medical treatment
- Required reading of the dictator's works
- Required rates of extraction that were set deliberately high / civil and 'operational' rates
- Penalty for and requirement to self-criticize if unable to adhere to the work rate
- Relentless work with three shifts
- Political prisoners became miners after only 5 days of training, while it would normally take a year

Çokut, por dhe nga fakti që për shumë të pranishëm ishte hera e parë që ballafaqoheshin me këtë ngjarje që dëshmon rezistencën ndaj Komunizmit.

Më pas në grupe, pjesëmarrësit panë dhe analizuan dëshmitë e Tanush Kasos, Bedri Blloshmit dhe Sherif Merdanit, që të gjitha gjithashtu shumë të pasura në element informues që ndihmuan në dokumentimin e aspekteve të jetës brënda në Spaç.

Ky dokumentim u bë nga vetë pjesëmarrësit dhe u struktura rreth tre akseve kryesore:

- Vendet / hapësirat përbërëse / situatat
- Ngjarjet / historitë
- Ndjesitë, përjetimet e lidhura me mjedisin e ish burgut

Rezultatet e analizës së dëshmimeve mund ti gjeni në vijim:

Vendet / hapësirat përbërëse / situatat:

- Mjeti i autoburgut që të shpinte në Spaç
- Dhomat e fjetjes ku në pak sipërfaqe arrinin të flinin mbi 50 vetë
- Kapanonet ku flinin të burgosurit
- Menca e burgut
- Vendnumurimi i të burgosurve
- Birucat e rrjeshtuara njëra pas tjetrës
- Zona II e minierës – galeritë e piritit - ku dërgoheshin të burgosurit politikë më të pabindur sepse aty ishin kushtet më të vështira për punë (temperatura mund të arrinte deri në 35-40°C); Zona III, IV dhe V – galeritë e bakrit – kushte disi më të mira pune
- Shtylla në dalje të galerisë ku lidheshin pa mëshirë ata që nuk realizonin normën e imponuar
- Baraka përtej rrethimit të parë, në rrethimin e dytë
- Sistemi i rrethimit të burgut
- Vendrojet
- Burreli ('burgu', 'biblioteka e të burgosurve')

Ngjarjet / historitë:

- Transporti i stërmundimshëm për në Spaç
- Kushtet mesjetare të punës
- Ushqimi i pamjaftueshëm për të burgosurit që kryenin punë të rëndë fizike / uji me përmbajtje acidi / mungesa e trajtimit mjekësor
- Leximi me detyrim i veprave të diktatorit
- Norma e detyrueshme dhe qëllimisht të caktuara lart:

- Accidents – often resulting in death – within the mining galleries
- Political prisoners frequently refusing to work in the mine
- Instances of hunger strikes
- Instances of attempted escape
- Savagery of prison staff (Commissioner 'N', as described by Tanush Kasos)
- Arbitrary cell punishments
- Daily procedure of wake-up, checks, reading of the regulations (not being allowed to leave the workplace)
- Torture called “German handcuffs”
- Decline of the influenza epidemic before the revolt of 1973
- Persistent attempts by the Sigurimi (Communist state secret police) to get political prisoners into their network of collaborators – and the refusal of the latter
- Arrests, re-arrests within the prison (and the cycle of sentencing and re-sentencing / ‘merging articles’ – combining various convictions to increase the prison sentence)
- Spaç Revolt – raising of the first red and black (Albanian) flag without the Communist star
- Impromptu concert on December 31, 1973 within the galleries of the mine (Sherif Merdani, Stavri Rafaeli, etc.)

Sensations / feelings evoked by the environment of the former prison:

- Spaç as a funnel, where the prison was at the end of it, without sun, without air, with a harsh climate in winter and summer
- Feeling as if the place was diabolically selected to cause more suffering
- Physical pain, physical and psychological violence toward the prisoners
- Pain and worry of the political prisoners for their families, who had to make an extremely tiring trip in order to come to Spaç to see them
- Air heavy with vapors, from explosions, from sulfuric acid
- Clothes on their back melted away by acid that dripped from the pyrite galleries (Zone II)
- A person stripped of any human element and treated like a work animal or a slave
- Absurd punishments for failing to uphold the work rate
- Multitude of weary prisoners, hungry, thirsty and left

- norma civile dhe “operative”
- Ndëshkimi si dhe detyrimi për të bërë autokritikë në rast mos-realizimi të normës
- Puna e pandalshme me tri turne
- Të burgosuri politikë bëheshin minatorë pas vetëm 5 ditëve trajnim, ndërkohë që normalisht do të duhej një vit
- Aksidentet - shpesh herë me pasojë dhe vdekjen - brënda në galeritë e minierave
- Refuzimet e shpeshta nga të burgosurit politikë për të punuar në minierë
- Rastet e grevave të urisë
- Rastet e tentativave për arratisje
- Egërsia e personelit të burgut (Komisari 'N' i Tanush Kasos)
- Dënimet arbitrare me birucë
- Procedura e përditshme e zgjimit, kontrollit dhe e leximit të rregullores (mos-largimi nga vendi i punës)
- Tortura e quajtur “Prangat Gjermane”
- Rënia e epidemisë (grip) përpara revoltës së 1973
- Tentativat e vazhdueshme të Sigurimit për ti shtënë të burgosurit politikë në rrjetën e bashkëpunëtorëve të tyre – dhe refuzimet nga këta të fundit
- Arrestimet, ri-arrestimet brënda burgut (dhe cikli dënim, ridënim ‘bashkim nenesh’)
- Revolta e Spaçit – ngritja e të parit flamur kuq e zi pa yllin Komunist
- Koncerti i improvizuar në 31 dhjetor 1973 brënda në galeritë e minierës (Sherif Merdani, Stavri Rafaeli, etj.)

Ndjesitë, përjetimet e lidhura me mjedisin e ish burgut:

- Spaçi si hinkë, ku burgu ishte në fundin e hinkës, pa djell, pa ajër, e me klimë të ashpër në dimër e në verë
- Ndjesia sikur vendi ishte i përzgjedhur me djallëzi për të shkaktuar sa më shumë vuajtje
- Dhimbja fizike, dhuna fizike e psikologjike mbi të burgosurit
- Dhimbja dhe merak i të burgosurve politikë për familjarët e tyre që duhet të bënin një udhëtim të stërmundimshëm për të ardhur deri në Spaç për ti parë.
- Ajri i rënduar nga avujt, nga shpërthimet, nga acidi sulfurik
- Rrobat e trupit që shkriheshin nga acidi që pikonte në galeritë e piritit (Zona II)
- Njeriu i zhveshur nga çdo element njerëzor dhe i trajtuar si kafshë pune ose si skllav

without needed medical care

- Thirst for knowledge/freedom/life, and the mutual respect between political prisoners even in the most extreme situations

The following word clouds show the results from the group analysis of the testimonies, giving a sense of the different words and themes that arose in each category:

Places / constituent spaces / locations:

Events / stories:

Sensations / feelings evoked by the environment of the former prison:

- Absurditeti i dënimeve për mos-plotësimin e normës
- Moria e të burgosurve të sflitur, të uritur, të etur dhe të lënë pa kujdesin e nevojshëm mjekësor
- Etja për dijen/lirinë/jetën, e respekti i ndërsjelltë mes të burgosurve politikë dhe në situatat më ekstreme

Grupimet e mëposhtme të fjalëve tregojnë rezultatet e analizave të bëra në grup, të dëshmvive, duke i dhënë një kuptim të fjalëve dhe temave të ndryshme që u paraqiten në çdo kategori:

Vendet / hapësirat përbërëse / situatat:

Ngjarjet / historitë:

Ndjesitë, përjetimet e lidhura me mjedisin e ish burgut:

Fig. 16 , 17 : Group work to view and analyze the prisoner testimonies | Puna në grup për analizën e dëshmive

Fig. 18 , 19 , 20 : Presenting results of the small group sessions to the rest of the participants | Prezantimi i punës në grup

Mind maps of Spaç

Supported by all of the information gathered during the two days of the workshop, the participants broke into groups and compiled mind maps of Spaç, pointing out the most important aspects.

The following images show the process of compiling the mind maps:

Fig. 21: Moments from the group work | Momente nga puna në grup

Hartat mendore të Spaçit

Duke u mbështetur tek i gjithë informacioni i grumbulluar gjatë dy ditëve të punëtorisë, pjesëmarrësit të ndarë në grupe përpiluan hartat mendore të Spaçit, duke vënë pah aspektet më të rëndësishme.

Në vijim mund të gjeni pamje nga procesi i përpilimit të hartave:

Fig. 22: Moments from the group work | Momente nga puna në grup

Fig. 23: Moments from the group work | Momente nga puna në grup

Fig. 24: Presenting the mind maps | Prezantimi i hartave

As you can see in the illustration below, we tried to combine some of the most important elements mentioned, on the base of which we can build a more complete map of Spaç.

Ndërsa në ilustrimet e mëposhtem jemi munduar të shkrijmë elementët më të rëndësishëm të përmendur, mbi bazën e të cilëve mund të punohet për një hartë të plotë të Spaçit.

Group 1

A mind map concept that illustrates well the moments, events and feelings that participants found particularly meaningful during the testimonies of the former prisoners. It could also be a good way to explain the former prison to the generations to today's youth.

Grupi 1

Një hartë mendore konceptuale që ilustron më së miri momentet, ngjarjet dhe ndjesitë që pjesëmarrësit menduan si veçanërisht kuptimplota pas dëshmimeve të ish të burgosurve.

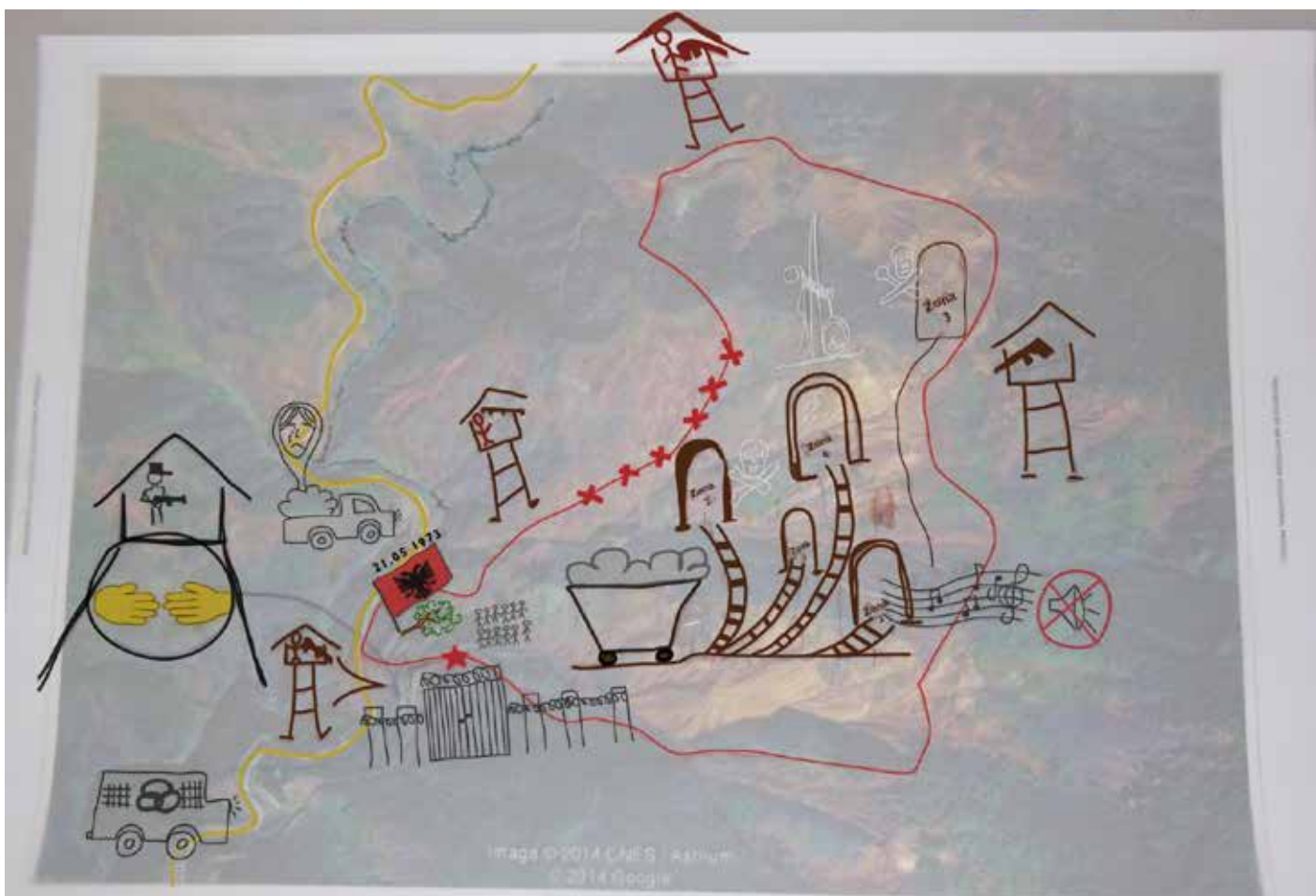

Fig. 25: Group 1's illustrative mind map | Harta mendore ilustruese e grupit 1

Fig. 26 & 27: Details from the mind map | Detajet e hartës mendore

Group 2

A functional, descriptive approach to the mind map, primarily focusing on places. (Following the workshop, CHwB staff outlined this map on a computer, so that the details can be read more easily.)

Grupi 2

Një përfaqje funksionale dhe përshkrimore e hartës mendore, që fokusohet kryesisht mbi vendet. (Kjo hartë u rivizatua në kompiuter nga stafi i CHwB-së, në mënyrë që detajet të mund të lexohen më lehtë.)

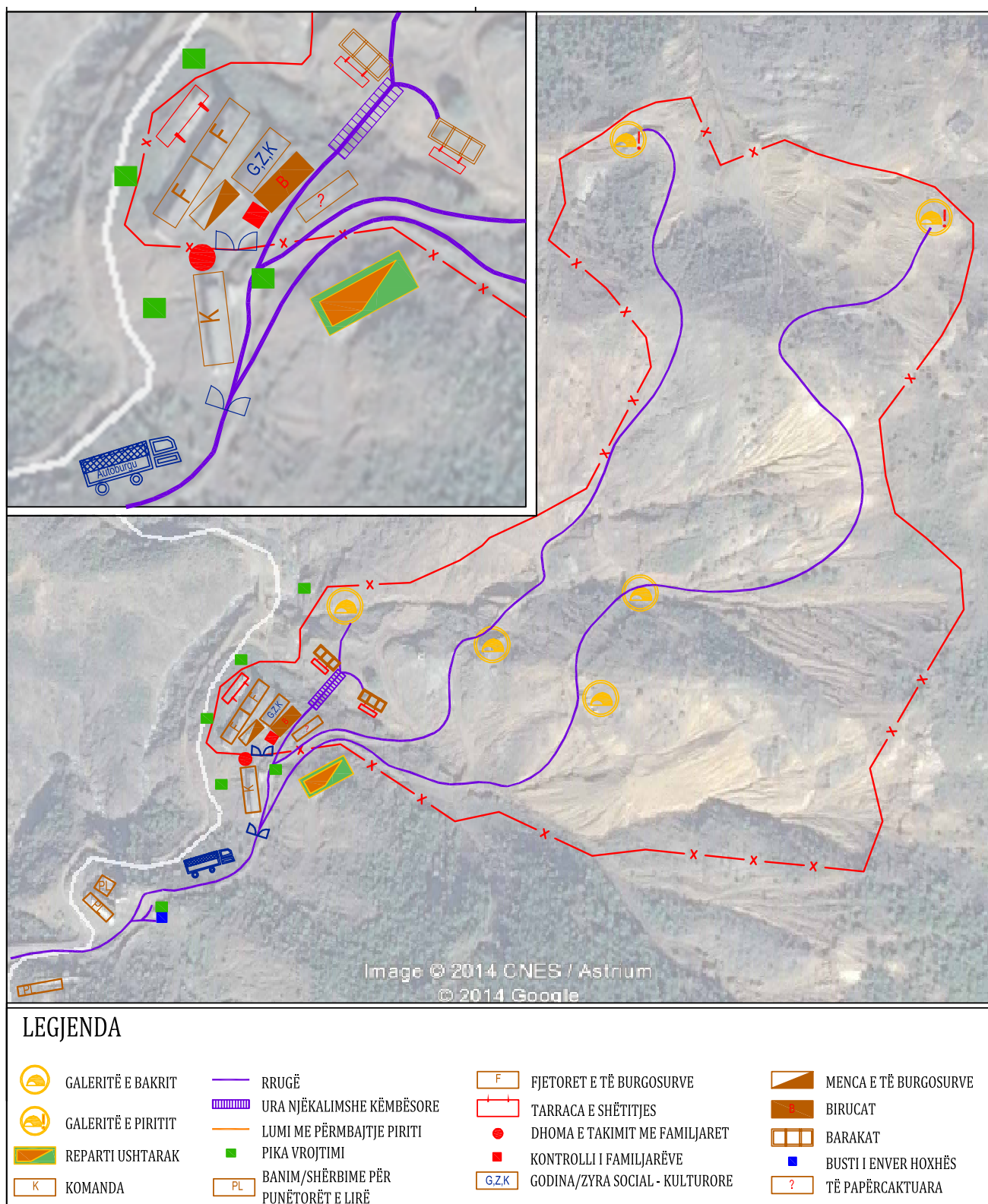

Fig. 28: Group 2's descriptive mind map | Harta mendore përshkrimore e grupit 2

Group 3

This mind map concentrates on the 'core' of the prison complex, using various symbols to represent important places and events.

Grupi 3

Kjo hartë mendore përqëndrohet në bërthamën e kompleksit të burgut, duke përdorur simbole të ndryshme për të treguar vendet dhe ngjarjet e rëndësishme.

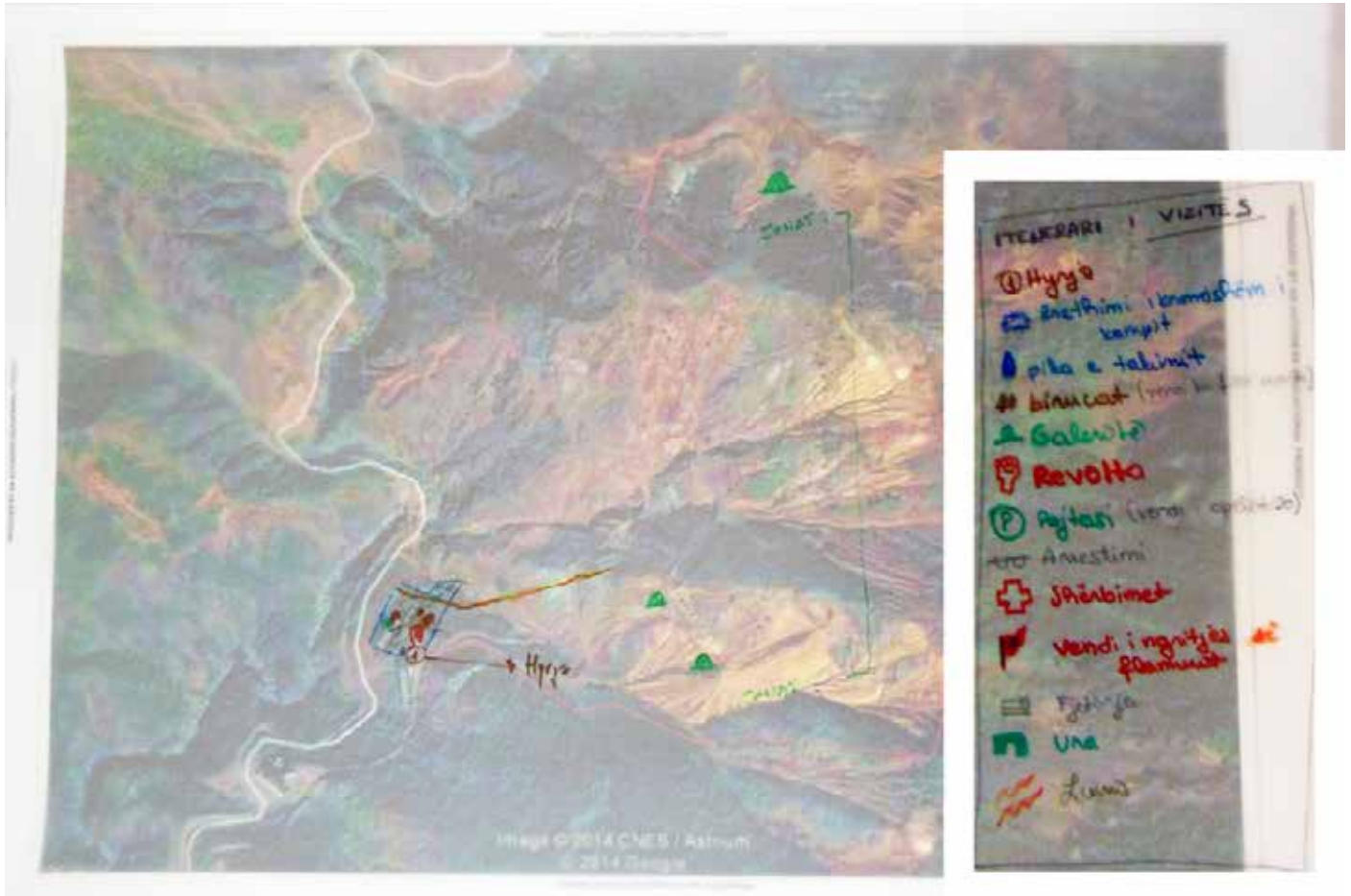

Fig. 29: Group 3's mind map, using various symbols, which are described in the legend below | Harta mendore e grupit 3, duke përdorur simbole të ndryshme, të cilat janë përshkruar në legendën e mëposhtme

	Entrance Hyrje		The revolt Revolta		Place where the flag was raised Vendi i ngritjes së flamurit
	Rrethimi i brendshëm i kampit Fence surrounding the camp interior		Place of appeals Pajtori (vendi i apelit)		Sleeping area Fjetorja
	Meeting point Pika e takimit		Arrest Arrestimi		Bridge Ura
	Cells (place where the revolt started) Birucat (vendi ku filloi revolta)		Services Shërbimet		River Lumi
	Mine galleries Galeritë				

Visits in Mirdita

One of the goals of the workshop was to get to know Mirdita, so that a later Spaç museum could be part of a consolidated tourist itinerary, based on the potential this region has to offer, such as spiritual wealth and heritage, history, ecotourism, industrial heritage, etc.

Fig. 30: A typical Mirdita landscape | Moment peizazi tipik mirditor

Fig. 31: A special meeting in Katund e Vjetër with Mrika, 101 years old | Takim i veçantë në Katund të Vjetër me Mrikën, 101 vjeç

Vizitat në Mirditë

Një nga qëllimet e punëtorisë ishte njohja dhe me Mirditën, në mënyrë që Spaçi nesër muze, të jetë pjesë e një itinerari të konsoliduar turistik, bazuar te potencialet e këtij rrethi si për shëmbull, pasuria shpirtërore, trashëgimia, historia, turizmi natyror, trashëgimia industriale etj.

Fig. 32: A visit to the Historical Museum of Mirdita, Rrëshen | Pamje nga vizita në muzeun e rrethit Mirditë, Rrëshen

Fig. 33: View of the ruins of a Franciscan monastery, overlooking the former industrial zone of Rubik and the Fan river, from the rock of Shelbuemi Church, Rubik | Pamja mbi rrënojat e kuvendit françeskan, mbi ish industrinë e Rubikut dhe mbi luginën e lumit Fan, nga shkëmbi i kishës së Shelbuemit, Rubik

WORKSHOP EVALUATION

VLERESIMI I PUNETORISE

Workshop I closed with an evaluation conducted by participants themselves. Below are the results that came out of this process.

Punëtorja I u përmbull me vlerësimin e saj nga vetë pjesëmarrësit. Më poshtë pasqyrohen rezultatet e dalta nga ky proces.

ORGANIZATION

1. Information provided before the workshop was:

Very good		8
Good		1
Neutral		1
Poor		
Very poor		1

2. The beginning / introduction to the workshop was:

Very good		7
Good		1
Neutral		3
Poor		
Very poor		

3. The accommodation was:

Very good		8
Good		1
Neutral		3
Poor		
Very poor		

ORGANIZIMI

1. Informacioni i dhënë përpara punëtorisë ishte:

Shumë mirë		8
Mirë		1
Neutral		1
Dobët		
Shumë dobët		1

2. Pritja në fillim të punëtorisë ishte:

Shumë mirë		7
Mirë		1
Neutral		3
Dobët		
Shumë dobët		

3. Akomodimi ishte:

Shumë mirë		8
Mirë		1
Neutral		3
Dobët		
Shumë dobët		

4. The organization of meals was:

Very good 8

Good 3

Neutral 1

Poor

Very poor

4. Organizimi i vakteve ishte:

Shumë mirë 8

Mirë 3

Neutral 1

Dobët

Shumë dobët

5. The visit to Spaç prison was:

Very good 8

Good 3

Neutral

Poor

Very poor

5. Vizita në burgun e Spaçit ishte:

Shumë mirë 8

Mirë 3

Neutral

Dobët

Shumë dobët

6. How well-prepared and professional were the organizers?

Very good 11

Good

Neutral

Poor

Very poor

6. Sa të mirë përgatitur dhe profesionalë ishin organizatorët?

Shumë mirë 11

Mirë

Neutral

Dobët

Shumë dobët

7. The organization of the workshop in general was:

Very good 10

Good 1

Neutral

Poor

Very poor

7. Organizimi në përgjithësi i punëtorisë ishte:

Shumë mirë 10

Mirë 1

Neutral

Dobët

Shumë dobët

THE WORKSHOP SESSIONS

8. The discussion about impressions from the visit to Spaç prison was:

Very good 10

Good 1

Neutral

Poor

Very poor

Comments:

- A pretty impressive visit, pictures in the rooms gave a positive impact
- The impression was deep, regret for the huge damage, great job on setting it up.
- At the appropriate level.
- Should have thought about a fuller itinerary to also include the mine galleries.

9. The SWOT analysis for Spaç prison was:

Very good 8

Good 3

Neutral

Poor

Very poor

Comments:

- Perfect. I'm very excited.
- The contributions of the participants are inevitably subjective.
- A fruitful analysis was made, which highlights the potentials and weaknesses / risks relating to this cause

SESIONET E PUNËTORISË

8. Diskutimi për mbresat nga vizita në burgun e Spaçit ishte:

Shumë mirë 10

Mirë 1

Neutral

Dobët

Shumë dobët

Komente:

- Vizita mjaft mbresëlënëse, impakti pozitiv për pikturat në dhoma
- Mbresa ishte e thellë, keqardhje për demtimet e mëdha, punë e madhe për konfigurim.
- Në nivelin e duhur.
- Duhet menduar një itinerar më i plotë që të përfshijë dhe galeritë.

9. Analiza SWOT për ish burgun e Spaçit ishte:

Shumë mirë 8

Mirë 3

Neutral

Dobët

Shumë dobët

Komente:

- Perfekte. Jam shumë i emocionuar.
- Janë të pashmangshme ndikimet subjektive të pjesëmarrësve.
- U bë një analizë e frytshme e cila nxorri në pah potencialet dhe dobësitë/rreziqet në lidhje me kauzën

10. The joint discussion on “Spaç in popular culture today” was:

Very good ██████████ 4

Good ██████████ 8

Neutral

Poor

Very poor

Comments:

- It covered only the perception of the intellectual class.
- It should be noted that Spaç has popular phraseology as an expression of suffering.
- Popular stories on local culture and traditions are valuable for visitors

11. The joint discussion on “Life inside Spaç, testimonies from former political prisoners” was:

Very good ██████████ 10

Good ██████████ 3

Neutral

Poor

Very poor

Comments:

- This was one of the most important parts, which had to do with living heritage.
- Should have been linked to more places and found more resources
- Different thoughts
- Shocking, and as such it should be told
- The testimonies of the prisoners in Spaç verify even more the reality suffered by people themselves
- Level. I myself feel very emotional.
- Gruesome but highly significant facts for reconstructing and bringing into the present a history that is not known to everyone. A huge help for the process.
- Painful testimonies which are unbelievable for the young generation
- The way of telling the stories / events was real and touching

10. Diskutimi i përbashkët “Spaçi në kulturën popullore sot” ishte:

Shumë mirë ██████████ 4

Mirë ██████████ 8

Neutral

Dobët

Shumë dobët

Komente:

- U soll vetëm perceptimi i shtresës intelektuale.
- Duhet përmendur fakti që shprehja Spaç ka hyrë në frazeologjinë popullore si shprehje e vuajtjes
- Tregimet popullore mbi kulturën dhe traditat vendore mjaft të vlefshme për vizitorët

11. Diskutimi i përbashkët “Jeta brenda në Spaç, dëshmitë nga ish të burgosurit politikë” ishte:

Shumë mirë ██████████ 10

Mirë ██████████ 3

Neutral

Dobët

Shumë dobët

Komente:

- Kjo ishte ndër pjesët më të rëndësishme e cila kishte të bënte me trashëgiminë e gjallë.
- Duhet ti lidhet më shumë vend e të gjenden më shumë burime
- Mendime të ndryshme
- Tronditës, dhe duke qenë i tillë duhet treguar
- Dëshmitë e të burgosurve në Spaç vërtetojnë edhe më shumë atë realitet të vuajtur nga vetë njerëzit
- Në nivel. E ndiej vehten shumë të emocionuem
- Fakte rrënqethëse por tepër domethënëse për të rindërtuar dhe bërë prezente një histori që jo për të gjithë është e njohur. Një ndihmë e madhe për procesin.
- Dëshmi të dhimbshme të pabesueshme për brezin e ri
- Mënyra e tregimit të historive / ngjarjeve ishte reale dhe prekëse

12. The group viewing of former prisoner testimonies from Spaç was:

Very good 10

Good 4

Neutral

Poor

Very poor

Comments:

- Attested to the truth of the events that occurred inside the prison
- Each group gave form and substance to the reality of the places, stories and feelings that each person experienced

12. Vizionimi në grup i ekstrakteve të dëshmive të ish të burgosurve në Spaç ishte:

Shumë mirë 10

Mirë 4

Neutral

Dobët

Shumë dobët

Komente:

- Evidentoi vërtetsinë e ngjarjeve çfarë ka ndodhur brenda burgut
- Secili grup solli në formë dhe në përmbajtje realitetin, vendet ngjarjet, historitë dhe ndjesitë që përjetoi secila palë

13. The compilation of the mind maps of Spaç was:

Very good 10

Good 4

Neutral

Poor

Very poor

Comments:

- The task that was given was not clearly understood.
- An important element that should serve well the museum that will be built

13. Përpilimi i hartës mendore të Spaç ishte:

Shumë mirë 10

Mirë 4

Neutral

Dobët

Shumë dobët

Komente:

- Nuk u kuptua qartë detyra që u dha.
- Një element i rëndësishëm që duhet ti shërbejë muzeut që do ndërtohet

14. In general, the different sessions of the workshop were:

Very good 12

Good 2

Neutral

Poor

Very poor

14. Në përgjithësi sesionet e ndryshme të punëtorisë ishin:

Shumë mirë 12

Mirë 2

Neutral

Dobët

Shumë dobët

- Reconstruction of the prison museum
- Group work. Inclusion of various institutions and factors helped in the process. Inclusion of known and exact elements of the history and genocide of Spaç
- Facing the evidence/testimonies and the activation of a reflective and creative process, as a moral responsibility toward the grave history of massive punishment that our country experienced
- Treating in a concrete way the establishment of a museum in Spaç
- The positive aspect of this workshop was that we came to a conclusion with ideas that we think we can make real in the building of a museum
- Setting this issue as a priority. Providing information and touching on all generations
- Reappearance of a phenomenon as real as many ideas

17. What was the most negative aspect of this workshop? Why?

- Small number of participants.
- There wasn't any.
- There wasn't anything negative, only positives from such meetings. We hope that such initiatives continue.
- Suggestion related to expanding the number of participants and the role they have in this history
- There is psychological shock, even though time has passed.
- That there would be wider inclusiveness
- There wasn't
- The meeting space, temperature.
- The heat
- There wasn't any negative aspect.

18. Do you think that the themes covered during workshop I are useful for the next workshop, the 'visioning' one?

Yes 15

No

njohës dhe saktësues të historikut dhe genocidit të Spaçit

- Përballja me dëshmitë dhe aktivizimi i një procesi reflektiv dhe krijues si përgjegjësi
- morale ndaj ngjarjes së rëndë së dënimit masiv që përjetoi vendi ynë
- Trajtimi në mënyrë konkrete i vendosjes së nje muzeu në Spaç.
- Aspekti pozitiv i kësaj punëtorie ishte sepse arritëm në një përfundim idesh që mendojmë
- të bëhen reale në ndërtimin e Muzeut
- Vendosja e kësaj çështjeje si një prioritet. Informimi dhe prekja e të gjithë brezave.
- Kthyerja e dukurisë në një fenomen sa më real në ide të shumta

17. Cili ishte aspekti më negativ i kësaj punëtorie? Pse?

- Pjesëmarrja e vogël.
- Nuk ka.
- Nuk ka asgjë negative por vetëm pozitive nga takime të tilla. Shpresojmë që iniciativa të tilla të vazhdojnë.
- Sugjerimi lidhet me zgjerimin e pjesëmarrësve dhe rolin që ata kanë në këtë histori
- Ka tronditje psikologjike dhe pse ka kaluar kohë
- Gjithëpërfshirja të ishte më e gjerë
- Nuk pati
- Hapësira e vendtakimit, temperatura
- Vapa
- Nuk kishte asnjë aspekt negativ.

18. A mendoni që tematikat e trajtuara gjatë punëtorisë I janë të dobishme për punëtorinë e radhës, ajo e vizionimit?

Po 15

Jo

19. Did this workshop fulfill your expectations?

Yes 15

No

19. A i përmbushi pritshmëritë tuaja kjo punëtori?

Po 15

Jo

20. Are you interested in continuing as a participant in the next workshop?

Yes 15

No

20. A jeni të interesuar të vazhdoni si pjesëmarrës në punëtorinë e rradhës?

Po 15

Jo

End of the report.

Fundi i raportit.

FURTHER INFORMATION

INFORMACIONE TE METEJSHME

More information and the latest developments for the project "Sharing Stories, Shaping the Future: Dialogues for Spaç" can be found on the web at:

spacdialog.org

Or by contacting the authors of this report:

Mirian Bllaci: mirian.bllaci@chwb.org

Jonathan Eaton: jonathan.eaton@chwb.org

Nedi Petri: nedi.petri@chwb.org

Cultural Heritage without Borders (CHwB)

Rr. Ismail Qemali

P. 34/1, Kt. III, Zr. 15

Tiranë

ALBANIA

This workshop was organized by:

Kjo punëtori u organizua nga:

With support from:

Me mbeshtetje nga:

Informacione të mëtejshme dhe zhvillimet e fundit të projektit "Shkëmbejmë Përvojat, Formësojmë të Ardhmen: Dialogjet për Spaçin" mund të gjenden në Web tek:

spacdialog.org

Ose kontaktoni autorët e këtij raporti:

Mirian Bllaci: mirian.bllaci@chwb.org

Jonathan Eaton: jonathan.eaton@chwb.org

Nedi Petri: nedi.petri@chwb.org

Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB)

Rr. Ismail Qemali

P. 34/1, Kt. III, Zr. 15

Tiranë

SHQIPËRI

With funding from:

Me fondet nga:

International Coalition of
SITES of CONSCIENCE

